

УДК 378.147.013.42:364-78

**ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕЗАДАПТАЦІЇ
УЧНІВ: ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ЕКСПЕРИМЕНТУ**

В. В. Костіна

**PRACTICAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS
IN THE SOCIAL SPHERE FOR PREVENTION
OF MALADJUSTMENT OF PUPILS: BY EXPERIMENT RESULTS**

V. V. Kostina

У роботі висвітлено тенденції у практичній підготовці фахівців соціальної галузі до професійної діяльності з профілактики дезадаптації учнів у різних соціальних осередках, проаналізовано та узагальнено ідеї науковців та практичний досвід з проблеми дослідження. Подано результати перевірки експериментальних умов та розробленого науково-методичне забезпечення процесу практичної професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників до профілактики дезадаптації учнів у різних соціальних інституціях. Охарактеризовано суть і особливості змісту підготовки до даного виду професійної діяльності під час організації практики та діяльності студентського наукового товариства, визначено вплив запроваджених експериментальних умов на показники особистісно-професійного потенціалу майбутніх фахівців, а також наведено результати математичної обробки результатів, що дозволяють визначити ефективність експериментальної роботи. Представлено зміст доповнення програм практики майбутніх фахівців соціальної галузі у системі різних соціальних інституцій, наведено особливості його реалізації в умовах навчальної, виховної та науково-дослідницької діяльності майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників. Надано методичні рекомендації з організації освітньо-професійного простору підготовки майбутніх соціальних педагогів в умовах закладу вищої освіти та партнерської мережі соціальних інституцій, що здійснюють функцію профілактики дезадаптації учнів: участь студентів-практикантів у районних засіданнях методичних об'єднань соціальних педагогів закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО), семінарах і круглих столах соціальних працівників центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (ЦСССДМ) з питань профілактики девіацій серед учнів; проходження студентами-практикантами під час практики у ЗЗСО тренінгового курсу «Практична готовність майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактичної роботи із вразливими контингентами»; надання студентам можливостей для організації та проведення заходів у межах власного наукового дослідження, не обмежуючись терміном власне практики.

Ключові слова: фахівець соціальної галузі, соціальний педагог, соціальний працівник, соціальні інституції, профілактика дезадаптації учнів, практична готовність, особистісно-професійний потенціал.

The paper highlights the trends in the practical training of specialists in the social sphere for professional activities in the prevention of maladjustment of pupils in various social centers, analyzes and summarizes the ideas of scientists and practical experience in the research. The results of verification of experimental conditions and the developed scientific and methodical provision of the process of practical training of future social pedagogues and social workers for the prevention of maladjustment of pupils in various social institutions are presented. The essence and peculiarities of the content of preparation for this kind of professional activity during the organization of the practice and activity of the student scientific society are characterized, the influence of the experimental conditions imposed on the indicators of personal and professional potential of future specialists is determined, as well as the results of the mathematical processing of the results, which allow to determine the effectiveness of experimental work. The content of supplementing the practice of future specialists of social sphere in the system of various social institutions is presented, and the peculiarities of its implementation in the conditions of educational and research activity of future social pedagogues and social workers are presented. Provided are methodical recommendations for the organization of educational and professional space for the training of future social pedagogues in the conditions of a higher education institution and an affiliate network of social institutions that carry out the function of preventing maladjustment of pupils: the participation of students-practitioners in district meetings of methodological associations of social pedagogues General Institution of Social Education (GISE), seminars and round tables of Center of Social Services for Families, Children & Youth (CSSFCY) social workers on prevention of deviations among children and youth; passing by students-practitioners during the practice in GISE of the training course "Practical readiness of future specialists in the social sphere for preventive work with vulnerable contingents"; providing students with opportunities to organize and conduct activities within their own research, not limited to the actual practice.

Key words: specialist in the social sphere, social pedagogue, social worker, social institutions, prevention of maladjustment of pupils, practical readiness, personal and professional potential.

Постановка проблеми. Загрозливою тенденцією сучасного суспільного розвитку є поширення явища соціальної дезадаптації на дитячу та молодіжну аудиторію, що призводить до появи учнів, які не мають можливості самостійно пристосовуватися до умов і вимог оточуючого соціуму. Це зумовлює необхідність надання кваліфікованої допомоги з боку фахівців соціальної сфери, які будуть забезпечувати підтримку і супровід таких дітей. Проте, важливою для суспільства є профілактика дезадаптації учнів, що дозволяє істотно зменшити їхню кількість і актуалізує потребу в практичній підготовці майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників до відповідного виду діяльності.

Аналіз досліджень та публікацій. Аналіз наукових досліджень з проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі показав, що досліджено такі її аспекти: технологічні та методичні основи професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників (Р. Вайнола, 2009; О. Гуренко, 2013; І. Ковальчук, 2010;

О. Пожидаєва, 2011; О. Рассказова, 2012, 2013; С. Харченко, 2005 та ін.); основи практичної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери (О. Бартків, 2009; Н. Ларіонова, 2009; З. Фалинська, 2006 та ін.); інноваційні підходи до підвищення професійної компетентності фахівців соціальної сфери у сучасних умовах (О. Біла, 2013; І. Богданова, 2016; С. Грищенко, 2011; Т. Мальцева, П. Скляр, 2014 та ін.). Питання підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників до профілактичної роботи з учнями з девіантною поведінкою розглянуто у працях С. Архіпової (2014), І. Козубовської (2004), Г. Майбороди (2004), Р. Новгородського (2011), В. Поліщук (2004; 2006) та ін. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до превентивної діяльності у закладах освіти та виховання досліджувалася О. Наконечною (2014), Н. Синюк (2014), М. Трухан (2016), О. Чернищенко (2013) та ін. Однак, попри велику різноманітність дослідницьких праць, проблема практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників до профілактики дезадаптації учнів є недостатньо розробленою, відсутні теоретико-методичні та технологічні основи підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників до відповідного виду професійної діяльності, які б повною мірою забезпечували практичне професійне самовизначення та самовдосконалення майбутніх фахівців у зазначеному напрямі.

Аналіз наукових досліджень з проблеми підвищення ефективності практичної підготовки фахівців соціальної галузі показав, що науковцями визначено такі важливі завдання практики, які вона має у процесі їхнього професійного становлення: «розвиток індивідуальних, професійних, творчих здібностей майбутніх фахівців, розвиток їх особистісного потенціалу» (Вайнола, 2009, с. 272); «поглиблення і вдосконалення теоретичних знань і встановлення їхнього зв'язку з практичною діяльністю; розвиток особистісних якостей; формування професійних умінь і навичок; ознайомлення з різними типами соціально-педагогічних закладів; засвоєння сучасних соціально педагогічних технологій роботи з різними категоріями населення; створення умов для розвитку здібностей і самореалізації студента; формування у студентів творчого і дослідницького підходів професійної діяльності; розвиток навичок професійної рефлексії» (Галагузова, 2001, с. 43); «ознайомлення студентів з різними установами і службами, що здійснюють соціальну допомогу, а також з різними категоріями клієнтів і змістом професійної діяльності; надбання

професійних умінь; практичне оволодіння професійними функціями; розвиток професійно значущих особистісних якостей, а також розвиток науково-дослідницького підходу до вирішення професійних проблем» (Ларіонова, 2009).

На основі аналізу змісту і особливостей в організації та проведенні практики майбутніх соціальних педагогів у різних закладах вищої освіти України О. Пожидаєва виокремлює такі особливо важливі принципи для її ефективної організації: «взаємозв'язку теоретичного навчання і практики (застосування теоретичних знань на практиці, усвідомлення їх значущості для успішної професійної діяльності); наступності (забезпечує змістовий зв'язок усіх видів практики); послідовності (поступове ускладнення завдань різних видів практики, розширення спектра соціальних ролей і видів діяльності, збільшення обсягу і ускладнення змісту діяльності); поліфункціональності (одночасне виконання у ході практики професійних функцій і оволодіння різними професійними ролями); перспективності (передбачення розвитку подій, їх перспективного здійснення); вільного вибору (врахування індивідуальних особливостей, інтересів, потреб студентів під час вибору місця проходження практики, визначення провідних завдань у межах загальних завдань практики, тематики практичної та науково-дослідної роботи); співробітництва (створення у ході практики таких умов, за яких відносини між студентом і керівником практики будуються на пріоритеті довіри і партнерства)» (Пожидаєва, 2004, с. 93-94). Дослідниця також наголошує на тому, що «готовність студентів до включення у практичну діяльність визначається їх професійно значущою особистісною освіченістю і певним психічним станом: достатньо стійкими позитивними мотивами діяльності, наявністю професійно значущих рис характеру і здібностей, відповідними знаннями, уміннями і морально-етичними установками, педагогічно-зорієнтованими особливостями пізнавальних процесів (сприймання, уваги, мислення, пам'яті) стійкістю емоційно-вольових процесів (Пожидаєва, 2004, с. 94). Цілком поділяємо ідею дослідниці, що основним інтегруючим компонентом особистісно-професійного становлення фахівця соціальної галузі є «його залучення до різних видів практик і формування умінь, навичок реалізовувати професійну діяльність» (Пожидаєва, 2004, с. 94). Особливого значення це набуває з огляду на необхідність професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників до профілактики дезадаптації учнів у системі різних соціальних інституцій.

О. Бартків (2009) проаналізовано особливості практичної підготовки соціальних педагогів у закладах вищої освіти та визначено, що однією з головних її проблем в Україні є низький відсоток годин, які відведено на практику майбутніх фахівців, у загальному обсягу часу навчання, порівняно з навчальними закладами інших країн світу (Україна – 11%; Франція – 55-65%, США – 50%, Великобританія – 40-50% та ін.) (Бартків, 2009, с. 73). Отже, спираючись на вищезазначені ідеї науковців, можна стверджувати, що практика є одним з визначальних компонентів професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі, бо дозволяє активізувати їхній особистісно-професійний потенціал та підвищити їхню готовність до виконання професійної діяльності. Тому важливим завданням професійної освіти є удосконалення умов її проходження, зокрема, розширення термінів проходження, та розробка методичного забезпечення для її реалізації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – визначення ефективності впливу організаційно-педагогічних умов, що реалізовано шляхом запровадження розробленого науково-методичного забезпечення процесу практичної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики дезадаптації учнів. Завданнями статті є: характеристика експериментально виявленого впливу оновленого змісту практичної професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників до роботи з профілактики дезадаптації учнів у різних соціальних інституціях, а також впливу умов збагаченого професійно-спрямованого середовища науково-дослідної та волонтерської діяльності на показники їхнього особистісно-професійного потенціалу та статистична перевірка результатів експерименту.

Виклад основного матеріалу.

З метою підвищення ефективності практичної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики дезадаптації учнів у різних соціальних інституціях нами доповнено відповідною тематикою програмне забезпечення різних видів практик, які проходять студенти – майбутні соціальні педагоги і соціальні працівники та створено методичне забезпечення для їх проведення (Костіна, 2010, 2018а, 2018b) (див. табл. 1), вплив якого на показники особистісно-професійного потенціалу майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників перевірено під час експерименту, що складався з констатувального (визначено вихідний рівень професійної готовності студентів до профілактики дезадаптації учнів і відібрано контрольні K_2 і K_3 й експериментальні E_2 і E_3 групи, що не

відрізнялися за статистичними обрахунками з використанням критерію Пірсона χ^2) формувального (здійснено впровадження розробленого науково-методичного забезпечення у процес професійної підготовки експериментальних E_2 і E_3 груп) та контрольного (проведено повторне вимірювання рівня професійної готовності студентів до профілактики дезадаптації учнів і за динамікою показників визначено ефективність експериментального впливу) етапів.

Таблиця 1

Зміст доповнення різних видів практик для забезпечення якості підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників до профілактики дезадаптації учнів

№ з/п	Назва практики Курс	Зміст доповнення у вигляді завдань практики
1	2	3
1	Практикум у соціальній галузі (1-2 курс)	Порівняння та узагальнення досвіду роботи різних соціальних інституцій з профілактики дезадаптації учнів у вигляді тез доповіді з презентацією на публічному захисті; створення інформаційного довідника закладів, до яких може звертатися соціальний педагог школи чи соціальний працівник служби з метою підсилення власного профілактичного потенціалу у здійсненні роботи з учнями
2	Навчальна практика у соціальних службах (3 курс)	Створення інформаційного довідника роботи ЦСССДМ за різними напрямками профілактичної роботи з учнями; узагальнення досвіду роботи фахівців центру та розробка на його основі методичного інструментарію для проведення профілактичної роботи соціального працівника ЦСССДМ з учнями.
3	Організаційно-виховна практика в оздоровчих таборах (3 курс)	Створення методичної скарбнички вихователя літнього оздоровчого табору для проведення різноманітних індивідуальних, групових та масових соціально-виховних профілактичних заходів; створення переліку художньої літератури та переліку анімаційної продукції (фільми, мультфільми, кліпи, музика), які можна використовувати під час проведення соціально-профілактичних виховних заходів з учнями; розробка сценаріїв профілактичних заходів з учнями різних вікових та соціальних груп.

Продовження таблиці 1

4	Виробнича практика у ЗЗСО (4-5 курс)	<p>Узагальнення досвіду роботи соціального педагога ЗЗСО з профілактики дезадаптації учнів у вигляді повідомлення для виступу під час підсумкової конференції з педпрактики;</p> <p>на основі здійснення психологічного діагностування, що проведено у закріпленому за студентом класі, виявлення учнів, схильних до дезадаптації, та розробка моделі й проекту соціально-педагогічної профілактичної діяльності з ними;</p> <p>розробка та впровадження соціально-виховних і соціально-профілактичних заходів, спрямованих на формування в учнів здорового способу життя, із залученням фахівців соціальних служб мікрорайону чи міста.</p> <p>розробка профілактичних інформаційних буклетів для вчителів і батьків учнів, схильних до дезадаптації.</p>
5	Виробнича практика у службах і центрах зайнятості (5 курс)	<p>Узагальнення досвіду роботи соціальних працівників різних соціальних інституцій системи соціальної допомоги з профілактики дезадаптації учнів у вигляді повідомлення для виступу під час підсумкової конференції з педпрактики;</p> <p>розробка сценаріїв соціально-виховних профілактичних заходів та акцій з дітьми та молоддю у системі соціальної допомоги населенню.</p>
6	Науково-педагогічна практика у ЗВО (6 курс)	<p>Узагальнення досвіду роботи викладачів кафедри соціальної педагогіки та кураторів академічних груп ЗВО щодо підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики дезадаптації учнів у вигляді повідомлення для виступу під час підсумкової конференції з педпрактики;</p> <p>розробка сценаріїв соціально-виховних профілактичних заходів та акцій зі студентами – майбутніми соціальними педагогами та соціальними працівниками;</p> <p>підготовка соціальної реклами (соціальні ролики, плакати), спрямованої на профілактику дезадаптації учнів у різних соціальних інституціях.</p>
7	Науково-дослідна у соціальних службах (6 курс)	<p>На основі аналізу та узагальнення наукової літератури та практики надання соціально-профілактичної допомоги обґрунтування та розробка власного проекту профілактики дезадаптації учнів у системі соціальної допомоги населенню, а також розробка методичного забезпечення його реалізації, їх експериментальне впровадження в умовах системи соціальної допомоги населенню;</p> <p>визначення ефективності розробленого проекту профілактики дезадаптації учнів у системі соціальної допомоги населенню та узагальнення результатів дослідження у вигляді статті або тез доповіді на науковій конференції.</p>

Отже, важливим компонентом професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до профілактики дезадаптації учнів є забезпечення можливостей для їхньої професійної адаптації до майбутньої діяльності в умовах роботи соціальних інституцій, що надають відповідні соціальні послуги. Тому, необхідним складником професійної практичної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики дезадаптації учнів є організація навчального практикуму для студентів 1 та 2 курсів, під час якого вони відвідують соціальні інституції партнерської мережі (ЦССДМ, центри соціально-психологічної реабілітації для дітей, ЗЗСО, дитячі будинки сімейного типу, службу пробації тощо) з метою ознайомлення зі специфікою їх соціальної роботи з профілактики дезадаптації дітей і молоді та роллю фахівців соціальної галузі у виконанні відповідних професійних завдань.

Важливим соціальним осередком, що здійснює виховний та розвивальний вплив і створює умови для недопущення перетворення учнів, схильних до проявів девіантної поведінки, на жертв процесу соціалізації, є середовище літніх оздоровчих таборів, тому професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів до ефективної профілактичної взаємодії з учнями в літньому таборі є важливим елементом їхньої професійної освіти. Враховуючи вищезазначене, нами розроблено методичні матеріали (скринька ігор, добірка художньої літератури та відеопродукції з виховним змістом, діагностичні матеріали тощо) для підготовки студентів до виконання цієї функції під час проходження літньої практики в оздоровчих таборах.

З метою створення умов для професійної адаптації майбутніх фахівців до виконання професійних завдань в умовах певної соціальної інституції було експериментально перевірено методичне забезпечення для успішної організації та проходження навчальної та виробничої практик у ЦССДМ і закладах загальної середньої освіти на 3 та 4 курсах, під час яких студенти мали можливість ознайомитися з суттю та специфікою роботи соціального педагога і соціального працівника, що координує діяльність певної соціальної інституції з профілактики дезадаптації учнів, вивчити та використати для виконання завдань практики необхідні методичні матеріали бази практики і методичне забезпечення для проходження відповідного виду практики з кабінету соціальної педагогіки ЗВО, а також мали можливість перевірити сформованість власних практичних умінь здійснювати профілактику дезадаптації учнів під час організації

партнерської взаємодії різних соціальних інституцій із соціальними педагогами закладів загальної середньої та професійно-технічної освіти (участь студентів-практикантів у районних засіданнях методичних об'єднань соціальних педагогів ЗЗСО, семінарах і круглих столах соціальних працівників ЦСССДМ з питань профілактики девіацій серед дітей та молоді тощо).

З метою більш усвідомленого входження у професійний світ роботи фахівців соціальної галузі в межах виробничої практики у ЗЗСО та соціальних службах студенти-практиканти проходили тренінговий курс «Практична готовність майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактичної роботи із вразливими контингентами», під час якого за допомогою кваліфікованих фахівців-методистів, які працюють у соціальній сфері (І. Сомової, К. Беляєвої, Т. Печерських та ін.) мали можливість визначити особистісну готовність до здійснення профілактичної діяльності, ознайомитися з проблемами та труднощами соціалізації, які виникають у дітей та молоді й ефективними формами, методами, засобами та прийомами професійної профілактичної діяльності з учнями. Опитування студентів після проведення тренінгу дозволило з'ясувати, що показники їхньої невпевненості у власних можливостях стосовно проведення профілактичної взаємодії з учнями під час практики у ЗЗСО значно знизилися (на 36%) порівняно з початком тренінгу, а також підвищився їхній інтерес до пошуку інноваційних форм і методів профілактичної діяльності з учнями.

Під час проходження практики студенти оволодівали досвідом професіоналів-методистів партнерської мережі закладів, на основі узагальнення якого мали самостійно підготувати та реалізувати кілька пробних та залікових соціально-виховних профілактичних заходів із залученням фахівців соціальних служб та ресурсів самого закладу, де вони проходили стажування. Також на базах практики партнерської мережі закладів (ЦСССДМ Київського та Холодногірського, Шевченківського районів, ЗЗСО, спеціалізованих закладах для дітей-сиріт та дітей з особливими потребами м. Харків) студенти – майбутні соціальні педагоги та соціальні працівники мали можливість організувати та проводити заходи у межах власного наукового дослідження, не обмежуючись терміном практики, що також сприяло більш ефективній соціальній адаптації до зазначеного виду професійної діяльності.

За допомогою активного включення студентів-практикантів у навчальну, виховну і науково-дослідну роботу кафедри соціальної

педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди під час магістерської науково-педагогічної практики у закладі вищої освіти створено необхідні умови для їхнього професійного зростання (ознайомлення з науково-методичним забезпеченням кафедри, вивчення практичних наробок у роботі СНТ та гуртка «Волонтер», надання можливостей користуватися методичною скарбничкою студента-практиканта, а також засобами анімаційної продукції кафедри тощо) (Костіна, 2014).

Під час науково-дослідної практики створено умови на базах партнерської мережі закладів (Київського та Холодногірського ЦСССДМ), що дозволило магістрантам-практикантам реалізувати власний потенціал професійної майстерності у процесі допомоги в організації та проведенні ними комплексної діяльності з профілактики дезадаптації учнів у мікросередовищі із залученням ресурсів різних соціальних інституцій, спрямованої на максимізацію зусиль фахівців соціальної сфери з метою вирішення проблем учнів та недопущення розвитку в них дезадаптації. Під час практики магістрантами було організовано та проведено низку профілактичних занять у закладах професійно-технічної освіти, закладах середньої освіти, а також спеціалізованих закладах пенітенціарної системи, з якими співпрацюють центри, що сприяло набуттю практикантами вмінь та навичок професійної взаємодії з представниками проблемних груп у різних соціальних інституціях та підвищенню їхнього особистісно-професійного потенціалу у зазначеному напрямі діяльності.

Для забезпечення ефективного проходження професіоналізації у майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників створювали умови для здійснення безперервної професійної діяльності з профілактики дезадаптації учнів за допомогою підвищення соціальної активності та творчості студентів в умовах діяльності студентського наукового товариства (СНТ) (Костіна, 2018а). З цією метою старшокурсники, які є активними учасниками СНТ, окрім проведення тьюторсько-наставницької взаємодії зі студентами молодших курсів, залучалися до різноманітних волонтерських ініціатив у межах університету та різноманітних соціальних інституцій міста як координатори соціальних проектів. Ця робота дала можливість майбутнім соціальним педагогам і соціальним працівникам визначити власні резерви та ресурси, що сприяло більш усвідомленому засвоєнню як навчальної інформації на старших курсах, так і попереджало розвиток професійного вигорання у майбутніх фахівців, які постійно

збагачують свої особистісні і професійні ресурси, розширюючи коло власної професійної взаємодії.

З метою створення умов для розвитку професійної майстерності майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників в умовах роботи СНТ запроваджено організацію та проведення тематичних засідань наукової студентської спільноти, під час яких студенти старших курсів – активні учасники СНТ, які є переможцями Всеукраїнських олімпіад, турнірів і конкурсів зі спеціальностей «Соціальна педагогіка» і «Соціальна робота», мали можливість підготувати та провести засідання наукового гуртка з тематики їхнього власного наукового дослідження та ознайомити студентів молодших курсів з його теоретичними та практичними аспектами, а також поділитися власними практичними вміннями в соціальній роботі з певної проблеми під час проведення власного майстер-класу.

Під час засідань наукового гуртка з метою обміну професійним практичним досвідом до проведення занять залучалися провідні фахівці соціальних служб партнерської з ЗВО мережі, які впроваджували інноваційні методики та технології роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю. Так, фахівці Благодійної організації «Харківський благодійний фонд “Благо”» та Благодійної організації Благодійного Фонду «Карітас – Україна» з метою створення можливостей для вдосконалення готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до профілактики дезадаптації учнів забезпечили умови для проведення ними профілактичних соціально-педагогічних заходів з підлітками групи «ризик», дітьми, які переїхали із зони АТО до м. Харків, суб'єктами пробації, дітьми із малозабезпечених та багатодітних сімей на волонтерських засадах.

Також майбутніми соціальними педагогами та соціальними працівниками в межах соціальної взаємодії з закладами загальної середньої освіти, що належать до партнерської мережі (ХПЛ №4, ЗОШ №36, ХГ№43, СЗОШ№134, СЗОШ№156, ХГ№169 м. Харків) організовано та проведено низку заходів: з класними керівниками та педагогічним колективом («Використання техніки орігамі та етнопедагогічних засобів у профілактиці девіантної поведінки учнів», «Профілактика булінгу в дитячому та молодіжному середовищі» тощо); з учнями («Що я знаю про торгівлю людьми?», «Я обираю бути здоровим», «Паралельний віртуальний світ: можливість самоствердитися чи ілюзія можливостей?»; «Ми – різні, але ми – рівні!» тощо), а також розроблено інформаційні буклети для батьків з метою підвищення їхньої педагогічної обізнаності з проблеми

профілактики дезадаптації учнів («Профілактика алкогольної залежності підлітків», «Профілактика булінгу в учнівському середовищі» тощо).

Важливим напрямом формування професійної майстерності майбутніх фахівців соціальної галузі стала організація спільної з фахівцями інших закладів вищої освіти наукових семінарів, турнірів та конференцій. З цією метою нами з 2008 р. на базі ХНПУ імені Г.С. Сковороди започатковано організацію та проведення щорічної міжвузівської студентської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми досліджень у галузі соціальної педагогіки та соціальної роботи», а також спільно з кафедрою соціальної педагогіки Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» на їхній базі з 2013 р. – проведення науково-практичного семінару для фахівців соціальної сфери, на яких майбутні соціальні педагоги та соціальні працівники мають можливість ознайомитися з результатами досліджень провідних науковців соціальної галузі та презентувати результати власних наукових досліджень, опублікувати тези за матеріалами власних наукових досліджень, а також у спільному науково-педагогічному середовищі обмінятися власними науковими здобутками та розширити коло власних професійних контактів з провідними науковцями та фахівцями соціальної сфери.

Усі організаційно-педагогічні умови (забезпечення професійної оптації, професійної адаптації, набуття професійних практичних вмінь взаємодії зі вразливими контингентами, професійної майстерності з надання профілактичних послуг та самовдосконалення у зазначеному напрямі у науково-дослідній діяльності) для підвищення рівня професіоналізації під час практики реалізовано під час навчання у групі E₂ та під час організації роботи наукового товариства у групі E₃.

Опитування студентів експериментальних груп наприкінці формувального етапу дослідження дозволило виявити роль діяльності СНТ у їхньому професійному становленні: «Студентське наукове товариство ... дає можливість відчувати себе активним діячем, розвинути власні лідерські якості та майстерність у спілкуванні з іншими людьми у професійній діяльності..., а також відшукати однодумців у власній професії» (Тетяна Г.); «Студентське наукове товариство дало мені стимул для розвитку в науковій діяльності, можливість здобути досвід у виступах перед аудиторією..., а також досвід роботи зі студентами молодших курсів та дітьми, що стимулювало до постійного удосконалення власних наукових здобутків та особистісно-професійних якостей» (Катерина Є.); «Студентське наукове

товариство ... сприяє розвитку самостійності, самовизначенню та самовихованню, можливості успішно досягати професійних цілей та бути компетентним у вибраній спеціальності» (Марія Д.); «Для мене участь у діяльності СНТ дала можливість підвищити якість власних практичних навичок, розширити професійний світогляд, поділитися набутими знаннями з іншими ..., а також розвинути власні науково-дослідницькі вміння» (Анна П.).

Значно підвищилися активність та результативність науково-дослідницької та волонтерської діяльності студентів експериментальних груп порівняно з контрольними, активними учасниками СНТ було організовано різноманітні волонтерські ініціативи та майстер-класи з профілактики дезадаптації учнів у різних соціальних інституціях партнерської мережі: соціально-виховні заходи з учнями з сімей біженців та переселенців із зони АТО, соціально-профілактичні заходи з дітьми групи «соціального ризику, соціально-розвивальні заходи у ЗЗСО м. Харків, соціально-профілактичні заходи з дітьми, які позбавлені батьківського піклування тощо.

Отже, створений освітньо-професійний простір підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики дезадаптації учнів, що спроектовано відповідно до розробленої авторської моделі системи професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі (Костіна, 2018b, с. 257, 332) дозволив реалізувати визначені організаційно-педагогічні умови підвищення якості практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників до зазначеного виду діяльності та забезпечити їх додатковими можливостями щодо підвищення професійної компетентності порівняно з традиційною системою професійної освіти.

Вимірювання показників особистісного та професійного потенціалів відповідно до розробленої системи вимірювання (Костіна, 2018b, с. 203-211) дозволило встановити рівень їхньої професійної готовності до здійснення профілактики дезадаптації учнів. Загальні результати по групах подано у таблиці 2.

Таблиця 2

Динаміка формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників до профілактики дезадаптації учнів (у %)

№ з/п	Рівні прояву	Констатувальний етап експерименту				Контрольний етап експерименту			
		Е гр.		К гр.		Е гр.		К гр.	
		Е ₂	Е ₃	К ₂	К ₃	Е ₂	Е ₃	К ₂	К ₃
1	Професійно-спеціалізований	8.8	5.5	11.9	11.6	32,4	35.6	16.4	13.0
2	Професійно-кваліфікаційний	32.4	28.8	37.3	30.4	57,4	26.0	41.8	34.8
3	Первинний	57.4	61.6	49.3	56.5	10,2	38.4	41.8	52.2
4	Недостатній	1.4	4.1	1.5	1.5	0,0	0.0	0.0	0.0
Всього: Е гр. – 141 особа К гр. – 136 осіб		100	100	100	100	100	100	100	100

Порівняння результатів вимірювань під час констатувального та контрольного етапів експериментального дослідження, дозволяє прослідкувати динаміку зміни показників та визначити ефективність запроваджених нововведень.

Статистична обробка даних за допомогою критерію Пірсона χ^2 для перевірки однорідності розподілу між групами Е₂ та К₂, Е₃ та К₃ після проведення формувальної частини експерименту дала можливість визначити його результативність. Дані статистики наведено у таблиці 3.

Таблиця 3

Статистична перевірка результатів експериментального дослідження з використанням критерію Пірсона χ^2

№ з/п	Групи		Р-значення до експерименту	Статистична відмінність між групами	Р-значення після експерименту	Статистична відмінність між групами
	Е	К				
2	Е2	К2	0.963 < 9.348	відсутня	17.932 > 7.378	існує
3	Е3	К3	2.577 < 9.348	відсутня	9.459 > 7.378	існує

Аналіз даних, які наведено у таблиці 3, дав можливість визначити, що після проведення експерименту у зазначених вибірках існує статистична відмінність між показниками рівнів готовності майбутніх фахівців

соціальної галузі до профілактики дезадаптації учнів. Отже, після запровадження експериментальних умов під час організації практики та діяльності студентського наукового товариства значно зросли показники рівнів готовності студентів експериментальних груп порівняно з контрольними, що перевищили критичне значення, яке дозволяє говорити про їхню ідентичність, що підтверджує релевантність запропонованого науково-методичного забезпечення.

Висновки і перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Аналіз результатів проведеного експериментального дослідження з проблеми практичної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики дезадаптації учнів дозволив зробити такі висновки: 1) важливими умовами забезпечення ефективності практичної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики дезадаптації учнів є: доповнення програм практики студентів 1-6 курсів додатковим змістом з питань профілактики дезадаптації учнів; запровадження тренінгу «Професійна майстерність фахівця соціальної сфери у роботі з вразливими контингентами»; підвищення мотивації та інтересу до профілактики дезадаптації учнів у ході здійснення наукових досліджень та у волонтерських ініціативах на базах партнерської з ЗВО мережі закладів соціальної допомоги; 2) використання критерію Пірсона χ^2 під час статистичної обробки експериментальних даних у групах E₂ та K₂, E₃ та K₃ дозволило визначити суттєву відмінність у показниках готовності майбутніх фахівців контрольних та експериментальних груп до профілактики дезадаптації учнів та довести результативність експериментальної роботи.

Перспективним напрямом подальших досліджень є визначення можливостей використання розробленого науково-методичного забезпечення підготовки фахівців соціальної галузі до профілактики дезадаптації учнів у системі післядипломної професійної освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Архипова, С. П. (2004). Активні методи підготовки соціальних працівників до профілактики адиктивної поведінки молоді. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (2004): *Підготовка соціальних працівників /соціальних педагогів до профілактики адиктивної поведінки молоді*. (С. 5–9). Черкаси.
- Бартків, О. С. (2009). До проблеми практичної підготовки соціальних педагогів. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки: Педагогічні науки*, 21, С. 71–75.
- Біла, О. О. (2013). *Підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери до проектування професійної діяльності: теорія і практика*: Монографія. Одеса: Астропринт.
- Богданова, І. М. (2016). Процес підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського*, 1(108), 13–18.
- Вайнола, Р. Х. (2009). *Педагогічні засади особистісного розвитку майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки* (авторeref...док. пед наук) Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ.
- Галагузова, Ю. Н. (2001). *Теорія і практика професійної підготовки соціальних педагогів*: монографія. Москва: Высшая школа.
- Грищенко, С. В. (2011). *Самовдосконалення майбутніх фахівців соціальної сфери*: монографія. Чернігів: ЧНПУ.
- Ковальчук, І. А. (2010). Методи інтерактивного навчання майбутніх соціальних педагогів. *Соціальна педагогіка: теорія і практика*, 4, 82–87.
- Козубовська, І. В., Сагарда, В. В., Дорогіна, О. В. (2004). Профілактика девіантної поведінки у професійній підготовці фахівців соціальної роботи. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (2004): *Підготовка соціальних працівників /соціальних педагогів до профілактики адиктивної поведінки молоді*. (С. 87–97). Черкаси.
- Костіна, В. В. (2018a). Практична підготовка майбутніх соціальних працівників і соціальних педагогів до профілактики дезадаптації учнів в умовах студентського наукового товариства. Conference Proceedings of the 7 th International Scientific Conference (April 4 – 7, 2018, Opole): *Problems and Prospects of Territories' Socio-Economic Development*. (pp.328-329).Opole, Poland.
- Костіна, В. В. (2018b). *Професійна підготовка майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики дезадаптації учнів у різних соціальних інституціях*. Монографія. Харків: ХОГОКЗ. DOI 10.26697/9786177089024.2018.
- Костіна, В. В. (2014). Формування професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів в умовах студентського наукового товариства. Матеріали науково-практичної конференції. (21 листопада 2014) *Теорія і практика соціального виховання: соціальна суб'єктність, активність та відповідальність*. (С.52–54). Харків.
- Костіна, В. В., Мельник, Ю. Б., Микитюк, С. О., Могилка, О. П., Ярецько, К. В. (2010). *Соціально-педагогічна практика*. Навчально-методичний посібник для студентів 5 курсу зі спеціальності «Соціальна педагогіка». Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Костіна В. В. Практична підготовка майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики дезадаптації учнів: за результатами експерименту

- Ларіонова, Н. Б. (2009). Практика як фактор оптимізації професійного становлення майбутніх соціальних педагогів. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*, 4, 93–95.
- Майборода, Г. Я. (2004). Підготовка студентів до застосування методів соціально-педагогічної діагностики в роботі з підлітками адиктивної поведінки. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (2004): *Підготовка соціальних працівників /соціальних педагогів до профілактики адиктивної поведінки молоді*. (С. 124–128). Черкаси.
- Наконечна, О. В. (2014). *Формування готовності майбутніх соціальних педагогів до використання арт-терапії в роботі з підлітками* (автореф. дис... канд. пед. наук) Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, Глухів.
- Новгородський, Р. Г. (2011). Теоретична підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи з неповнолітніми правопорушниками. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Серія Педагогічні науки, 8, 46–52.
- Пожидаєва, О. В. (2011). Теоретичні аспекти професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів у ВНЗ. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*, 3–4, 72–80.
- Поліщук, В. А. (2004). Підготовка майбутніх соціальних педагогів до здійснення профілактичної роботи щодо вживання наркогенних засобів неповнолітніх. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (2004): *Підготовка соціальних працівників /соціальних педагогів до профілактики адиктивної поведінки молоді*. (С. 184–191). Черкаси.
- Поліщук, В. А. (2006). *Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти*. (автореф...док. пед наук). Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль.
- Про вищу освіту. Закон України: Редакція від 01.01. 2018р. №1556-VII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 10.01.2018).
- Гуренко, О. (2013). *Професійна підготовка соціального педагога: теоретико-практичний контекст*: колективна монографія. Донецьк: ЛАНДОН-XXI.
- Рассказова, О. І. (2012). *Розвиток соціальності учнів в умовах інклюзивної освіти: теорія та технологія*. монографія. Харків: ФОП Шейніна О.В.
- Рассказова, О. І. (2013). Соціальний педагог – суб'єкт розвитку соціальності учнів в інклюзивній школі. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*, 4, 72–79.
- Синюк, Н. В. (2014). *Формування готовності майбутніх соціальних педагогів до профілактики адиктивної поведінки учнів загальноосвітніх навчальних закладів* (автореф. дис...канд. пед. наук). Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, Хмельницький національний університет, Хмельницький.
- Скляр, П. П., Мальцева, Т. Є., Нетьосов, С. І. (2014). *Інноваційні підходи та особливості в підготовці фахівців соціальної сфери*. Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля.
- Трухан, М. А. (2016). *Формування готовності майбутніх соціальних педагогів до діяльності з розв'язання професійних конфліктів у закладах освіти* (автореф. дис.

досл. ... канд. пед. наук) Національний університет водного господарства та природокористування, Рівне.

Харченко, С. Я., Краснова, Н. П., Харченко, Л. П. (2005). *Соціально-педагогічні технології*. Луганськ: Альма матер.

Фалинська, З. З. (2006). *Практична підготовка майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах* (автореф. дис. ...канд. пед. наук) Вінницький державний педагогічний ун-т ім. М. Коцюбинського, Вінниця.

Чернишенко, О. І. (2013). *Організаційно-методичні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками* (автореф...канд. пед наук) Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ.

REFERENCES

- Arkhyrova, S. P. (2004). Aktyvni metody pidhotovky sotsialnykh pratsivnykiv do profilaktyky adyktivnoi povedinky molodi. Materialy Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii (2004): *Pidhotovka sotsialnykh pratsivnykiv /sotsialnykh pedahohiv do profilaktyky adyktivnoi povedinky molodi*. [Active methods of preparation of future social workers for prevention of addictive youth behavior. *Preparation of social workers / social pedagogues for prevention of addictive youth behavior*. Materials of International scientific-practical conference.] (S. 5–9). Cherkasy. [in Ukrainian].
- Bartkiv, O. S. (2009). Do problemy praktychnoi pidhotovky sotsialnykh pedahohiv *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky: Pedahohichni nauky* [To the problem of practical training of social pedagogues. *Scientific herald of Lesia Ukrainka Volyn National University: Pedagogical sciences*], 21, 71–75. [in Ukrainian]
- Bila, O. O. (2013). *Pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv sotsialnoi sfery do proektuvannia profesiinoi diialnosti: teoriia i praktyka: Monohrafiia*. [Preparation of future specialists in the social sphere for designing professional activity: theory and practice; Monograph] Odesa: Astroprint. [in Ukrainian].
- Bohdanova, I. M. (2016). Protses pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv sotsionomichnoi sfery. *Naukovyi visnyk Pivdenoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. K. D. Ushynskoho* [The process of training future specialists of the socioeconomic sphere. *Scientific Journal of K. D. Ushinsky Southern Ukrainian National Pedagogical University*], 1(108), 13–18. [in Ukrainian]
- Vainola, R. Kh. (2009). *Pedahohichni zasady osobystisnoho rozvytku maibutnoho sotsialnoho pedahoha v protsesi profesiinoi pidhotovky* (avtoref...dok. ped nauk) [Pedagogical basis of personal development of future social pedagogue in the process of professional training (Abstract for Thesis for the Degree of Doctor in Pedagogical Sciences)]. M.P. Drahomanova National Pedagogical University. Kyiv. [in Ukrainian].
- Galaguzova, YU. N. (2001). *Teoriya i praktyka professionalnoy podgotovki sotsialnykh pedagogov: monografiya*. [Theory and practice of professional training of social pedagogues; monograph] Moscow: Higher School. [in Russian].
- Hryshchenko, S. V. (2011). *Samovdoskonalennia maibutnikh fakhivtsiv sotsialnoi sfery* [Self-improvement of future specialists in the social sphere]. Chernihiv: ChNPU. [in Ukrainian]

Костіна В. В. Практична підготовка майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики дезадаптації учнів: за результатами експерименту

- Hurenko, O. (2013). *Profesiina pidhotovka sotsialnoho pedahoha: teoretyko-praktychnyi kontekst* [Professional training of social pedagogue: theoretical and practical context]. Donetsk: LANDON-XXI. [in Ukrainian]
- Kovalchuk, I. A. (2010). Metody interaktyvnoho navchannia maibutnikh sotsialnykh pedahohiv. *Sotsialna pedahohika: teoriia i praktyka* [Methods of interactive teaching of future social pedagogues. *Social pedagogy: theory and practice*], 4, 82–87. [in Ukrainian].
- Kozubovska, I. V., Saharda, V. V., & Dorohina, O. V. (2004). Profilaktyka deviantnoi povedinky u profesiinii pidhotovtsi fakhivtsiv sotsialnoi roboty. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (2004): *Pidhotovka sotsialnykh pratsivnykiv /sotsialnykh pedahohiv do profilaktyky adyktivnoi povedinky molodi*. [Prevention of deviant behavior in professional training of specialists in the social sphere. *Preparation of social workers / social pedagogues for prevention of addictive youth behavior*. Materials of International scientific-practical conference.] (S. 87–97). Cherkasy. [in Ukrainian].
- Kostina, V. V. (2018a). Praktychna pidhotovka maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv i sotsialnykh pedahohiv do profilaktyky dezadaptatsii uchniv v umovakh studentskoho naukovoho tovarystva. [Practical training of future social workers and social pedagogues for prevention of maladjustment of pupils in conditions of students scientific partnership.] Conference Proceedings of the 7 th International Scientific Conference (April 4 – 7, 2018, Opole): *Problems and Prospects of Territories Socio-Economic Development* (April 4 – 7, 2018, Opole, Poland). (rr.328-329).Opole, Poland. [in Ukrainian].
- Kostina, V. V. (2018b). *Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv sotsialnoi haluzi do profilaktyky dezadaptatsii uchniv u riznykh sotsialnykh instytutysiakh*. Monohrafiia. [Professional training of future specialists in the social sphere for prevention of maladjustment of pupils in various social institutions. Monograph] Kharkiv: KhOHOKZ. DOI 10.26697/9786177089024.2018. [in Ukrainian].
- Kostina, V. V. (2014). Formuvannia profesiinnoi kompetentnosti maibutnikh sotsialnykh pedahohiv v umovakh studentskoho naukovoho tovarystva. Materialy naukovo-praktychnoi konferentsii. (21 lystopada 2014): *Teoriia i praktyka sotsialnoho vykhovannia: sotsialna subiektivist, aktyvnist ta vidpovidalnist*: [Formation of professional competence of future social pedagogues in conditions of student scientific partnership. *Theory and practice of social upbringing; social subjectivity, activity and responsibility*: Materials of scientific-practical conference (21 November, 2014)] (S.52–54). Kharkiv. [in Ukrainian].
- Kostina, V. V., Melnyk, Yu. B., Mykytiuk, S. O., Mohylka, O. P., & Yaresko, K. V. (2010). Sotsialno-pedahohichna praktyka. Navchalno-metodychnyi posibnyk dlia studentiv 5 kursu zi spetsialnosti «Sotsialna pedahohika». [Social-pedagogical practice. Educational and methodical manual for students of 5th academic year majoring in "Social Pedagogy".] Kharkiv: H.S. Skovoroda National Pedagogical University. [in Ukrainian].
- Larionova, N. B. (2009). Praktyka yak faktor optymizatsii profesiinoho stanovlennia maibutnikh sotsialnykh pedahohiv. *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka* [Practice as optimizing factor in professional development of future social pedagogues. *Social pedagogy: theory and practice*], 4, 93–95. [in Ukrainian].

- Maiboroda, H. Ya. (2004). Pidhotovka studentiv do zastosuvannia metodiv sotsialno-pedahohichnoi diahnostryky v roboti z pidlitkamy adyktivnoi povedinky. *Pidhotovka sotsialnykh pratsivnykiv /sotsialnykh pedahohiv do profilaktyky adyktivnoi povedinky molodi*. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. [Preparation of students for using the methods of social-pedagogical diagnostics in their work with teenagers with addictive behavior. *Preparation of social workers / social pedagogues for prevention of addictive youth behavior*. Materials of International scientific-practical conference.] Cherkasy: Cherkasy National University, 124–128. [in Ukrainian].
- Nakonechna, O. V. (2014). *Formuvannia hotovnosti maibutnikh sotsialnykh pedahohiv do vykorystannia art-terapii v roboti z pidlitkamy* (avtoref. dys... kand. ped. nauk) [Formation of readiness of future social pedagogues for using the art therapy during work with teenagers (Abstract for Thesis for the Degree of Candidate in Pedagogical Sciences) O. Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University]. [in Ukrainian].
- Novhorodskiy, R. H. (2011). Teoretychna pidhotovka maibutnikh sotsialnykh pedahohiv do roboty z nepovnlitnymi pravoporushnykamy. *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Serii Pedahohichni nauky* [Theoretical training of future social pedagogues for work with underage offenders. *Science Journal of Lesi Ukrainky Volyn National University. Pedagogical Sciences Series*], 8, 46-52. [in Ukrainian].
- Pozhydaieva, O. V. (2011). Teoretychni aspekty profesiinoi pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pedahohiv u VNZ. *Sotsialna robota v Ukraini: teoriia i praktyka* [Theoretical aspects of professional training of future social pedagogues in Higher Learning Establishments (HLE). *Social work in Ukraine: theory and practice.*], 3–4, 72–80. [in Ukrainian].
- Polishchuk, V. A. (2004). Pidhotovka maibutnikh sotsialnykh pedahohiv do zdiisnennia profilaktychnoi roboty shchodo vzhyvannia narkohennykh zasobiv nepovnlitnikh. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (2004): *Pidhotovka sotsialnykh pratsivnykiv/sotsialnykh pedahohiv do profilaktyky adyktivnoi povedinky molodi* [Preparation of future social pedagogues for carrying out preventive work on the use of narcotic means of minors. *Preparation of social workers/social pedagogues for the prevention of addictive behavior of youth*] (S. 184–191). Cherkasy. [in Ukrainian]
- Polishchuk, V. A. (2006). *Teoriia i metodyka profesiinoi pidhotovky sotsialnykh pedahohiv v umovakh neperervnoi osvity*. (avtoref...dok. ped nauk). [Theory and methods of professional training of social pedagogues in conditions of continuous education, (Abstract for Thesis for the Degree of Doctor in Pedagogical Sciences). V. Hnatiuka Ternopil National Pedagogical University, Ternopil]. [in Ukrainian].
- Pro vishchu osvitu. *Zakon Ukrainy* [About Higher Education. *Law of Ukraine*]: Redaction as of 01.01.2018 №1556-VII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (date of reference: 10.01.2018). [in Ukrainian].
- Rasskazova, O. I. (2012). Rozvytok sotsialnosti uchniv v umovakh inkliuzyvnoi osvity: teoriia ta tekhnolohiia. monohrafiia. [Development of pupils' socialization in conditions of inclusive education: theory and technology, monograph] Kharkiv: FOP Sheinina O.V. [in Ukrainian].
- Rasskazova, O. I. (2013). Sotsialnyi pedahoh – subiekt rozvytku sotsialnosti uchniv v inkliuzyvni shkoli. *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka* [Social pedagogue – subject of development of socialization of pupils in inclusive school. *Social Pedagogy: theory and practice*], 4, 72–79. [in Ukrainian].

Костіна В. В. Практична підготовка майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики дезадаптації учнів: за результатами експерименту

- Syniuk, N. V. (2014). *Formuvannia hotovnosti maibutnikh sotsialnykh pedahohiv do profilaktyky adyktivnoi povedinky uchniv zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladiv* (avtoref. dys...kand. ped. nauk). [Formation of readiness of future social pedagogues for prevention of addictive behavior of pupils in general education institutions (Abstract for Thesis for the Degree of Candidate in Pedagogical Sciences).] V. Khmelnytskyi National Academy of State Borders Guards School, Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi. [in Ukrainian].
- Skliar, P. P., Maltseva, T. Ye., & Netosov, S. I. (2014). *Innovatsiini pidkhody ta osoblyvosti v pidhotovtsi fakhivtsiv sotsialnoi sfery*. [Innovational approaches and specifics of training specialists in the social sphere.] Luhansk: publishing house of V. Dalia SNU. [in Ukrainian].
- Trukhan, M. A. (2016). *Formuvannia hotovnosti maibutnikh sotsialnykh pedahohiv do diialnosti z rozviazannia profesiynykh konfliktiv u zakladakh osvity* (avtoref. dys. dosl. ... kand. ped. nauk) [Formation of readiness of future social pedagogues for resolving professional conflicts in educational establishments (Abstract for Thesis for the Degree of Candidate in Pedagogical Sciences)], National University of Water and Nature Management, Rivne. [in Ukrainian].
- Kharchenko, S. Ya, Krasnova, N. P, & Kharchenko, L. P. (2005). *Sotsialno-pedahohichni tekhnologii*. [Social and pedagogical technologies.] Luhansk: Alma mater. [in Ukrainian].
- Falynska, Z. Z. (2006). *Praktychna pidhotovka maibutnikh sotsialnykh pedahohiv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh* (avtoref. dys. ...kand. ped. nauk) [Practical training of future social pedagogues in higher learning establishments (Abstract for Thesis for the Degree of Candidate in Pedagogical Sciences)] Vinnytsia State Pedagogical University, Vinnytsia. [in Ukrainian].
- Chernyshenko, O. I. (2013). *Orhanizatsiino-metodychni umovy pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pedahohiv do sotsiokulturnoi diialnosti zi starshoklasnykamy* (avtoref...kand. ped nauk) [Organizational and methodical conditions of training future social pedagogues for socio-cultural activities with high school students (Abstract for Thesis for the Degree of Candidate in Pedagogical Sciences)] M.P. Drahomanov National Pedagogical University. Kyiv. [in Ukrainian].

Костіна Валентина Вікторівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
вул. Алчевських, 29, Харків, Україна
61002
Тел. (+38)0958857356
<https://orcid.org/0000-0003-2410-7497>
e-mail: vkostina2014@gmail.com

Valentyna Kostina

Associate PhD, docent
Docent of Social Pedagogy Department
H. S. Skovoroda Kharkiv National
Pedagogical University
29 Alchevskih Str., Kharkiv, Ukraine
61002
tel. (+38)0958857356
<https://orcid.org/0000-0003-2410-7497>
e-mail: vkostina2014@gmail.com